

JUSTIITSMINISTEERIUM

Riigikogu
riigikogu@riigikogu.ee

Teie 12.11.2024

nr 2-3/15-176, 7-1.2/24-01764-2

Meie 27.11.2024

nr 4-1/8038

Vastus pöördumisele

Austatud Riigikogu liige Evelin Poolamets

Olete 11.11.2024 esitanud pöördumise seoses OÜ-le HUGO makstud toetusega.

1. Esmalt küsisite, miks eelistati konkreetset ettevõtet teiste võimalike õigusteenuste pakkujate ees. Ühtlasi soovisite teada, kas otsus põhines avalikul konkursil ning kui jah, siis millised olid valikukriteeriumid.

Selgitan, et riigi toetatav õigusala esmanõustamine on reguleeritud justiitsministri 15.02.2021. a määrusega nr 4 „[Riigi toetatav õigusnõustamine](#)“ (edaspidi määrus). Määrusega kehtestatakse riigi toetatava õigusala esmanõustamise sihtgrupp ja õigusvaldkonnad, toetuse jagamise konkursi tingimused ja kord, nõuded taotlusele ja toetuse taotlejale, nõuded toetatavale õigusabile ja selle andmise korraldamisele, riigi toetatava õigusabi vajaja omaosalusmäär ning nõuded toetuse saaja aruandlusele. Määruse § 2 lõigete 1 ja 2 järgi korraldab Justiitsministeerium avaliku konkursi õigusnõustamise kättesaadavuse parandamiseks eraldatava toetuse jagamiseks. Võitjaga sõlmitakse toetuse kasutamise leping kuni viieks aastaks. Konkursi väljakuulutamisel määratakse toetatava tegevuse piirsumma kalendriaasta kohta, toetuse ulatus ja muud konkursi täpsemad tingimused. Taotlus loetakse konkursile kvalifitseerunuks, kui taotleja on täitnud määruse § 8 lõikes 1 loetletud nõuded.

Teenusepakkuja leidmiseks kuulutati välja avalik konkurss 2021. a justiitsministri käskkirjaga ning avaldati Justiitsministeeriumi kodulehel ja väljaandes Ametlikud Teadaanded. Saabunud taotluste kvalifitseerimiseks, hindamiseks ja võrdlemiseks moodustati justiitsministri käskkirjaga komisjon, kuhu kuulusid komisjoni esimehena Justiitsministeeriumi asekancler ning liikmetena Tallinna Ringkonnakohtu kohtunik, Justiitsministeeriumi siseauditiosakonna juhataja ja justiitshalduspoliitika osakonna kaks nõunikku. Konkursile laekus kolm taotlust – MTÜ Eesti Juristide Liit (EJL), OÜ HUGO (HUGO), Sihtasutus Õigusteenuste Büroo (ÖTB).

Komisjon kogunes kahel korral. Esimesel kohtumisel tutvustati taotluste kvalifitseerimiseks teostatud esmase kontrolli tulemusi (päringud asjakohastesse riigi andmekogudesse), otsustati paluda taotluste esitajatel täpsustada või täiendada taotluses esitatud andmeid ning lepiti kokku uus kohtumine. Teisel kohtumisel hindas ja võrdles komisjon sisuliselt ainult konkursile kvalifitseerunud taotlusi. Taotluste hindamisel võrreldi määruse § 9 lõike 2 punktides 1–6 sätestatud kriteeriume ning jagati punkte vastavalt määruse § 9 lõikes 3 sätestatule.

Võrreldavad kriteeriumid:

- kohtumisega õigusnõustamise tunnitasu määr;
- pakkumine, kui palju tunde kohtumisega õigusnõustamist ollakse valmis kalendriaastas abivajajale osutama, saamata selle eest toetust või abivajajalt tasu;

- pakkumine, mitut abivajajat ollakse valmis telefoni teel korraga teenindama;
- veebilehede haldamise ja veebilehe kaudu esitatud küsimustele vastamise toetuse suurus kalendriaasta kohta;
- pakkumine, kui kiiresti ollakse valmis veebilehe kaudu esitatud küsimustele vastama;
- õigusnõustamise ning telefoni teel teenindamise käigus esitatud küsimuste ja vastuste juturoboti arendamiseks vajalikus ulatuses ja viisil kogumise ning klassifitseerimise toetuse suurus kalendriaasta kohta.

Komisjon võrdles esitatud taotlusi, liites iga taotleja osas eelnimetatud kriteeriumite alusel saadud punktid kokku. Määruse § 9 lõikest 5 lähtuvalt osutus komisjoni hinnangul võitjaks HUGO, kes sai määruse kriteeriumidest tulenevalt kokku kõige suurema punktisumma. Tuginedes eelnevale sõlmiti HUGO-ga toetuse kasutamise leping.

2. Teiseks soovisite teada, et kuivõrd HUGO on juba mitmendat aastat pakkunud riigi toetusel esmast õigusnõu, siis kuidas mõõdetakse nende teenuste kvaliteeti ja mõju ning kas läbi on viidud sõltumatuid analüüse või kliendirahulolu uuringuid.

Esmalt selgitan, et lisaks kohtumisega õigusnõustamisele (abivajaja nõusolekul toimub nõustamine ka videosilla teel või telefoni teel), tagab HUGO veebilehe www.juristaitab.ee (eesti- ja venekeelsete) sisutekstide haldamise (puudutab eeskätt rubriiki: „Küsi juristilt“ ning sisuartikleid), asjakohase informatsiooni olemasolu ning veebilehe kaudu esitatud küsimustele vastamise lepingus määratud tähtaja (1 tööpäev) jooksul.

Justiitsministeeriumil on välja töötatud mitmeid järelevalve meetmeid teenuse kvaliteedi hindamiseks. Samuti on HUGO-l määruse § 29 järgi aruandekohustus. Aruanne esitatakse Justiitsministeeriumile iga aasta hiljemalt 15. jaanuariks. Justiitsministeerium teostab HUGO aastaaruande kontrolli iga kalendriaasta alguses ja lepingu lõppedes. Kontrollitakse, kas kohustuslikud andmed on esitatud ja need vastavad kliendihaldustarkvara andmetele.

Aruandes esitatakse ministeeriumile järgmised andmed: kohtumisega õigusnõustamist saanud abivajajate arv õigusvaldkondade ja linnade kaupa ning õigusnõustamise keel; kohtumisega õigusnõustamise tundide arv õigusvaldkondade ja linnade kaupa; telefoni teel teenindatud abivajajate arv ja muukeelse teeninduse osakaal; ülevaade konkursi võitja omafinantseeringuga abivajajale tasuta osutatud kohtumisega õigusnõustamisest koos õigusnõustamist saanud isikute arvu ja õigusnõustamise tundide arvuga; ülevaade turundustegevusest ja teavitustööst kalendriaastas; ülevaade õigusnõustamise ning telefoni teel teenindamise käigus juturoboti arendamiseks vajalikus ulatuses ja viisil küsimuste ja vastuste kogumisest ning klassifitseerimisest.

Ühtlasi on Justiitsministeerium kaardistanud esmatasandi õigusnõustaja tegevuse võimalikud probleemkohad, millele tuleks tähelepanu järelevalvega pöörata. Järgnevalt käsitlen peamisi ministeeriumi tegevusi kontrollimaks lepingupartneri osutatava teenuse kvaliteeti. Igakuiselt toimub toetuse nõuetekohaseks väljamaksmiseks esitatud maksetaotluste kontroll – hõlmab endas taotluse aluseks olevate andmete õigsuse kontrolli (eeskätt riigi toetatavate tundide kontrolli, st kas küsitav toetus konkreetse isiku eest vastab määruses kehtestatud tingimustele lähtuvalt määruse § 24 lg-st 1, ning pisteline määruse §-de 5 ja 22 nõuete täitmise järgimine). Puuduste korral on Justiitsministeeriumil õigus teha järgmise maksetaotluse osas tasaarvestus (vastavalt määruse § 28 lg-le 2), mida on praktikas ka tehtud. Muu hulgas on Justiitsministeeriumis tehtud pistelisi telefonikõnesid maksetaotluses kajastatud inimestele (5-10%-le), tuvastamaks võimalikke puudusi ja teenusega rahulolu.

Ühtlasi viis ministeerium 2022. a lõpus läbi kohtumenetluses esindamise järelevalvet, et kohtus ei esindataks abivajajaid õigusvaldkondades, kus see määruse § 6 järgi lubatud ei ole. Järelevalve käigus leiti juhtumeid, kus oli määruse §-i 6 rikutud ning maksetaotlusest peeti 2023. a seetõttu kinni 1737 eurot.

Peamiste kontrollimehhanismide hulka on kuulunud ka HUGO tegevuse kontroll meile esitatud kaebuste, avalduste ja teabe pinnalt. Näiteks 2021. a esitati ministeeriumile 23 kaebust, 2022. a esitati 11 kaebust, 2023. a 10 kaebust ning 2024. a on kuni käesoleva hetkeni esitatud 3 kaebust. Mitmete juhtumite puhul on Justiitsministeerium teinud HUGO-le ka tähelepanu juhtimisi, nt viidanud töökorralduse muutmise vajadusele teenuse kvaliteedi tagamiseks. Arvestades, et 3. a peale on

HUGO-lt õigusnõu üle 24 000 abivajaja (vt p 4), siis on kaebuste hulk võrreldes õigusnõu saanud abivajajate hulga marginaalne.

Kuivõrd HUGO haldab juristaitab.ee veebi, siis on järelevalve hõlmanud ka veebilehega seonduvaid tegevusi. Näiteks kontroll veebilehe kaudu esitatud küsimustele vastamise üle lepingus määratud tähtaja ehk 1 tööpäeva jooksul. 2023. a suvel mindi üle uuele juristaitab.ee veebilehele, kuhu on sisse viidud mitmeid täiendusi, mis hõlmavad muu hulgas paremini teostatavat järelevalvet veebilehe haldamise üle. Näiteks on loodud paremad võimalused veebilehe sisu ajakohastamise nõude kontrollimiseks, lisaks on senisest efektiivsem küsimustele vastamise tähtaegsuse jälgimine. Uuendusena saavad inimesed mugavamalt jätta tagasisidet juristaitab.ee veebi osas.

Lisaks eelnevale on ministeerium lepinguperioodi vältel teinud HUGO-ga regulaarseid kohtumisi, et arutada esile kerkinud küsimusi ja probleeme.

3. Kolmandaks küsitate, millised on mehhanismid, et kontrollida, kas eraldatud vahendid on kasutatud sihipäraselt ning et teenuseid saavad just need, kellele need on mõeldud (madalama sissetulekuga inimesed).

Selgitan, et tulenevalt määruse § 22 lõikest 1 kontrollib HUGO enne kohtumisega õigusnõustamise alustamist abivajaja füüsilise isiku isikusamasust. Ühtlasi võetakse abivajajalt kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kinnitus, et tema sissetulek ei ületa § 4 lõikes 1 nimetatud määra. Määruse kohaselt võib ka sissetuleku kinnitus olla abivajajaga sõlmitavas kliendilepingus. Nimetatud kliendilepingute, kus sisalduvad abivajajate sissetuleku kinnitused ning isikusamasuse dokumentide koopiad (va kui leping on sõlmitud digitaalselt) lisab HUGO kliendihaldustarkvarasse, kus neid saab Justiitsministeerium jooksvalt näha ja kontrollida. Vastavalt määruse § 4 lg-le 2 on Justiitsministeeriumil õigus kontrollida abivajaja sissetuleku vastavust lõikes 1 nimetatud piirmäärale, nõudes selleks abivajajalt Maksu- ja Tolliameti maksuandmete tõendi esitamist. Lisaks on HUGO ise ministeeriumi teavitanud olukordadest, mil tasuta õigusnõustamine on lõpetatud, kuna isiku esitatud konto väljavõtelt on selgunud, et isik kuulu nõustamise sihtgruppi.

4. Neljandaks soovitate teada, kui palju inimesi on saanud tasuta õigusabi ja milline on nende rahulolu ning kas neid tulemusi plaanitakse avalikult esitada?

Leping sõlmiti 30.04.2021. HUGO praeguse lepinguperioodi ehk 2021–2023. a aruandluse andmed on järgmised:

- aasta 2021: Toetuse piirmäär oli 545 000 eurot aastas (summa väiksem, kuna leping algas alles maist). Aruandlusperioodil (01.05–31.12.2021) osutati õigusabi 6602 isikule kokku 10 040 tundi. Enim osutati õigusabi Tallinnas (53,83% isikutest), Tartus (13,38% isikutest) ja Pärnus (5,43% isikutest). Kõige levinumateks probleemideks olid perekonnaõiguse (2256 isikut ning õigusabi osutati 3983,5 tundi) ja võlaõiguse valdkonnad (1362 isikut ning õigusabi osutati 2113,6 tundi). Keskmine ajakulu ühe abivajaja kohta oli 1,62 tundi.
- aasta 2022: Toetuse piirmäär oli 735 000 eurot aastas. Toetusest kasutati ära 613 250 eurot, ülejääk 121 750 eurot. Õigusabi osutati 8700 isikule kokku 14 680 tundi. Enam osutati õigusabi Tallinnas (52% isikutest), Tartus (13%), Pärnus (7,4%) ja Narvas (6,6%), kõige levinumad probleemid olid perekonnaõiguse (38% isikutest) ja võlaõiguse (23%) valdkondades.
- aasta 2023: Toetuse piirmäär oli 2023. a 735 000 eurot aastas. Toetusest kasutati ära 626 764,50 eurot, ülejääk 52 195,50 eurot. Õigusabi osutati 9405 isikule kokku 15 972,7 tundi. Kõige enam osutati õigusabi Tallinnas (53,7% isikutest), Tartus (11,8%), Narvas (6,4%) ja Pärnus (6,3%). Kõige levinumad valdkonnad, milles nõu küsiti, olid perekonnaõigus (40,2% isikutest) ja võlaõigus (21,8%).
- 2024. a aruandluse andmed esitatakse vastavalt määruse § 29 lõikele 1 hiljemalt 15.01.2025.

Justiitsministeerium teostab regulaarselt järelevalvet riiklikult toetatud õigusabi teenuse üle, et tagada selle kvaliteet, vastavus nõuetele ja teenuse rahulolu abivajajate jaoks. Teenuste kvaliteeti on käsitletud ka punktis 2.

Tänan teid huvi tundmise eest!

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Margus Tsahkna
välisminister
justiits- ja digiministri
ülesannetes

Gerli Võimre
Gerli.Voimre@just.ee